

Латинський елемент у сучасних ойконімах південних графств Англії*Роботу виконано на кафедрі англійської мови гуманітарного спрямування № 3 НТУУ «КПІ»*

У статті розглянуто етимологічні особливості сучасних ойконімів південних графств Англії, важливу роль у складі яких відіграють запозичення з латинської мови. В ойконімах кожного графства визначено лексичні запозичення та етимологічні гібриди.

Ключові слова: ойконім, латинський елемент, етимологія, етимологічний гібрид, лексичне запозичення.

Макеєва Е. С. Латинский элемент в современных ойконимах южных графств Англии. В статье рассматриваются этимологические особенности современных ойконимов южных графств Англии, важную роль в составе которых играют заимствования из латинского языка. В ойконимах каждого графства определены лексические заимствования и этимологические гибриды.

Ключевые слова: ойконим, латинский элемент, этимология, этимологический гибрид, лексическое заимствование.

Makeyeva K. S. Latin Element in Modern Place-Names of Southern Counties of England. The article touches upon the etymological peculiarities of modern place-names of southern counties of England, in which Latin borrowings play an important role. Lexical borrowings and etymological hybrids are defined in every county.

Key words: place-names, Latin element, etymology, etymological hybrid, lexical borrowing.

Постановка наукової проблеми та її значення. Відомо, що запозичення відіграють значну роль у мові будь-якого народу. Процес проникнення лексики з однієї мови в іншу відбувається на різних етапах історичного розвитку країни. Крім того, запозичення потрапляють не лише в лексику загального вжитку, а й у такий дещо закритий прошарок, як топоніми. У цій статті спробуємо розглянути вплив латинської мови на ойконіми південних графств Англії.

Актуальність дослідження такого типу зумовлена тим фактом, що із загальної кількості населених пунктів (8641 одиниць) 17 південних графств Англії, а саме: Беркширу, Брістолу, Букингемширу, Вілтширу, Гемпширу, Глостерширу, Девону, Дорсету, Кенту, Корнуоллу, Оксфордширу, островів Вайт та Силлі, Вест Сассексу, Іст Сассексу, Сомерсету й Суррею – етимологічне тлумачення надається лише 5675 лексичним одиницям, у 2966 л. о. етимологія є невизначеною. Таким чином, цей ойконімічний прошарок є не до кінця вивченим і потребує уваги лінгвістів. Водночас важливо відзначити, що топонімічні дослідження проводяться під егідою таких наукових товариств, як English Place-Name Society, Scottish Place-Names Society, Ulster Place-Name Society, Canadian Society for the Study of Names, Place-Name Society of India, American Name Society.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Увага саме до латинського елемента викликана тим фактом, що більшість науковців простежують декілька латинських впливів лише в давньоанглійський період [2, 12–17; 1, 104]. Це латинські континентальні запозичення, що потрапили в мову до заселення британських островів під час торговельних, культурних і військових контактів германських племен, які проживали на континенті, із римською цивілізацією. Не менш важливими є латинські запозичення через кельтську мову та ті, що пов'язані з Римським завоюванням і введенням християнства в Англії, яке вплинуло на створення великої кількості історико-культурних пам'яток переважно релігійного змісту. Упродовж перших чотирьох століть нашої ери римляни вторгалися на Британські острови й, таким чином, залишили свій слід у їхньому мовному спадку. Очевидно, що мова загарбників – латинська – широко використовувалася в адміністративних та урядових документах, проте не в розмовному вжитку [6, 43; 2, 24]. Це пояснюється тим фактом, що був відсутній живий контакт між народами, країни яких територіально розміщувалися далеко одна від одної, а також з тієї причини, що латиною володіла доволі невелика кількість іноземців, які прибули на територію острова. Загалом, латинська мова також відіграла значну роль у період після Норманського завоювання, коли загарбники також залишилися вірними латині, якщо справа стосувалася церкви й управління державою [7, XVI]. Пізніше латинська мова як

джерело запозичення використовувалась уже менше, проте деякі ойконіми французького походження, наприклад *Montacute*, були латинізованими.

До найбільш розповсюджених елементів латинської мови в ойконімах Англії належать такі запозичення, як *ceaster* (Latin *castra*), *foss* (L *fossa*), *port* у значенні «port» (L *portus*) та «gate» (L *porta*), *wic* (L *vicus*) [10, XV]. Крім того, ми вважаємо доцільним узяти до уваги ойконіми з елементом «saint», що має латинське походження: *saint* < L *sanctum* [3, 523].

Джерелами проведеного дослідження є словники *The Cambridge Dictionary of English Place-Names* (V. Watts), *Oxford Dictionary of British Place-Names* (A. D. Mills), *The Concise Oxford Dictionary of English Place-Names* (E. Ekwall), *The Place-Names of Wiltshire* (E. Ekblom).

Нижче надаємо опис ойконімічної ситуації кожного південного графства Англії з указівкою на кількість лексичних одиниць, у складі яких спостерігається вплив латинської мови.

У графстві **Беркшир** латинський елемент зареєстровано в дев'яти ойконімах: *Sulhamstead Abbots* ('gully homestead': Old English (OE) *sulh* + OE *ham-stede* + L *abbas*), *Holyport* (probably 'filthy, muddy market town': OE *horig* + OE *port* from L *portus*), *Littlewick Green* (p.n. *Littlely + OE *wic* 'a diary-farm' (from L *vicus*) + ModE *green*). Крім того, тут представлені два поселення, в назві яких має міститися лексема «saint»: *Waltham Saint (St.) Lawrence* ('forest homestead/village': OE *wald* + OE *ham* + *St Lawrence*) та *Woodlands St. Mary* ('newly cultivated land at the wood': Middle English (ME) *wode* + *land* (OE *wudu*, *land*) + *St. Mary*).

У графстві **Брістол** присутній лише один населений пункт, елемент якого має латинське походження: *Bishopsworth* ('the bishop's enclosure' ME *biscop* from L *episcopus* + OE *worth*).

Графство **Букінгемшир** має у своєму складі десять ойконімів, у складі яких є латинський елемент, а саме: *Aston Abbots* ('east farm/settlement': OE *east* + OE *tun* + L *abbas*), *Bishopstone* ('bishop's estate': OE *biscop* (< from L *episcopus*) + OE *tun*), *Farnham Royal* ('fern homestead that belonged to the royal family': OE *fearn* + *ham* + ME *riall* < OFr *reial* < L *regalis*), *Wycombe Marsh* (OE *wicum* 'at the dwellings' from L *vicus* + ME *marsh* (OE *mersc*)). На додачу маємо три ойконіми з лексемою «saint»: *Chalfont St. Giles/St. Peter* ('calf spring': OE *cealf* + OE *funta + *St. Giles/St. Peter*), *St Leonards* (short for 'St Leonard's chapel').

У назвах населених пунктів графства **Вілтшир** латинський елемент виявлено в 30 ойконімах, представлених одним лексичним запозиченням *Wick* ('collection of buildings, farm, workshop' OE *wic* from Latin *vicus*) та 29 етимологічними гібридами. Наприклад, *Alton Priors* ('river-source farm/settlement': OE *æwell* + *tun* + Middle English *prior* from L *prior*), *Collingbourne Ducis* ('the king's Collingbourne estate': a stream name *Collingbourne* OE *Collingas < pers.n. *Colla* + OE *ingas* + *burna* + L *ducis* 'a duke'), *Teffont Magna* ('boundary spring': OE *teo + OE *funta + L *magna*). 13 із них у своєму складі мають лексема «saint»: *Barford St. Martin*, *Ogbourne St. George*, *Stratton St. Margaret*.

У графстві **Гемпшир** відзначено 35 ойконімів, у яких латинська мова залишила свій відбиток. Це три лексичні запозичення: *Portchester* ('Roman site at the port/harbour': OE *port* from L *portus* + OE *ceaster* from L *castrum*), *Winchester* ('Roman site called Venta': Roman-British place-name *Venta* + OE *ceaster* from L *castrum*), *Wyck* ('The dairy farm': OE *wic* < L *vicus*); три назви з лексемою «saint»: *St. Mary Bourne*, *Sherborne St. John* та *Wootton St. Lawrence*, а також 29 етимологічних гібридів, таких як: *Abbot's Ann* (refers to land on the River Ann held by the abbot of New Minster, *Winchester*: L *abbas* + probably Celtic river-name), *Silchester* ('The Roman town Cille' OE place-name *Cille + OE *ceaster* from L *castrum*).

Графство **Глостершир** має 31 ойконім із латинським елементом. До їх складу входять два лексичні запозичення *Stroat* ('the Roman road' OE *stræt* from L *stratum*), *Wick* ('collection of buildings, farm, workshop' OE *wic* from L *vicus*); у складі п'яти етимологічних гібридів наявна лексема «saint»: *Coln St. Dennis*, *St. Briavels*. 24 назви, що залишилися, представлені етимологічними гібридами: *Aston-sub-Edge* ('Aston below the edge': place-name *Aston* 'east settlement' OE *east* + *tun* + L *sub* + OE *edge*), *Chesterton* ('settlement beside a Roman town' OE *ceaster* from L *castrum* + OE *tun*), *Frocester* ('Roman camp by the river Frome' river name *Frome*: uncertain, perhaps simply 'running water' PrW *from + OE *ceaster* from L *castrum*), *Wickwar* ('wick held by the la Warre family' OE *wicum* from L *vicus* + Fr family name *le Warre*).

У графстві **Девон** маємо два лексичні запозичення з латинської мови: *Strete* ('the road' OE *stræt* from L *strata*) та *Week* ('farm, village' OE *wic* from L *vicus*). Також наявні 33 назви поселень, представлених етимологічними гібридами з латинським елементом, у склад 18 з яких входить словом «saint», наприклад *Clyst St. Mary*, *Newton St. Petrock*, *Ottery St. Mary*, а також 11 ойконімів –

етимологічних гібридів з іншими лексемами: *Buckland Monachorum* ('estate granted by royal charter': OE *boc-land* + genitive plural of *L monachi* 'monks'), *Cheriton Bishop* ('church settlement held by the bishop': OE *cyrice* + *tun* + *L episcopi*), *Salcombe Regis* ('King's salt comb': OE *sealt* + *cumb* + *regis*, genitive singular of Latin *rex* 'king').

Графство **Дорсет** нараховує 39 ойконімів із латинським елементом. Із них чотири представлені лексичними запозиченнями *Winton*, що є аббревіатурою від латинського слова *Wintoniensis*, *Wick* ('collection of buildings, farm, settlements' OE *wic* from *L vicus*), *Wyke* ('farm, dairy-farm, trading place' OE *wic* from *L vicus*), *Wyke Regis* ('the king's Wyke': OE *wic* from *L vicus* + *L rex*); 27 назв є етимологічними гібридами, наприклад: *Bere Regis* ('woodland pasture for feeding swine' or 'wood, grove': OE *bær*/OE *bearu* + *L regis*, genitive singular of *rex*), *Kington Magna* ('great royal estate': OE *cyne* + *tun* replaced *cyng* + *tun* + *L adjective magna*), *Ryme Intrinseca* ('a rim, an edge, a border': OE *rima* + *L intrinseca*), *Toller Porcorum* (river name *Toller* possibly represents Primitive Welsh *tull (Cornish toll) 'a hole' + *duβr (Cornish *dour*) 'water' + *L porcorum*, genitive plural of *porcus*). Лексема «saint» входить до восьми назв, а саме: *Frome St. Quintin*, *St. Ives*, *Wymbourne St. Giles*.

У графстві **Кент** розміщено 24 населені пункти, на назви яких вплинула латинська мова. Це такі етимологічні гібриди, як *Reculver* (the earlier form of this name was *Raculfe*, the direct descendant of the Romano-British *Regulbium*), *Monks Horton* ('settlement on muddy soil held by Horton priory': *L monachus* + OE *horh* + *tun*), *Milton Regis* ('middle farm/settlement of the king': OE *middel* + *tun* + *L rex*), *Upstreet* ('the higher Roman road' OE *up(pe)* + *stræt* from *L stratum*), *Wickhambreaux* ('Wickham held by the Brewse family': OE *wic from *L vicus* + OE *ham* + Fr family name from *Briouze* in Normandy). До складу 10 із них входить лексема «saint»: *St. Nicholas at Wade*, *St. Lawrence*, *St. Peter's*.

У графстві **Корнуолл** нараховується 104 ойконіми з латинським елементом із загальної кількості 501. Тут наявне одне суто лексичне запозичення *Scorrier* ('mining waste': *L scoria*). Етимологічні гібриди нараховують 103 назви населених пунктів, наприклад: *Penhalurick* ('Penhal rampart': place-name *Penhal 'the head of the marsh' (Cornish *pen* + *hal*) + *Co* *luryk 'coat of mail, breastplate' in the sense 'breastwork, rampart' as in *L lorica* from which it derives), *Ruan Major/Minor* (saint's name *Ruan* + *L major/minor*), *Ruthvoes* ('red bank' *Co ruth* + *fos* from *L fossa*), *Warbstow* ('holy place of St. Wærburg': OE saint's name *Wærburg* from *L Werburg* + OE *stow*). Крім того, у цьому графстві маємо 68 ойконімів із лексемою «saint».

У межах графства **Оксфордшир** розміщено 17 населених пунктів, у назві яких відзначено латинський елемент. Наприклад, *Brightwell-cum-Sotwell* ('bright spring' + 'Sutta's spring or stream': OE *beorht* + *wella* + *L preposition cum* + OE pers.n. *Sutta + *wella*), *Chesterton* ('settlement beside a Roman town' OE *ceaster* from *L castrum* + OE *tun*), *Letcombe Regis* ('the king's Letcombe': OE pers.n. *Leoda + *cumb* + *L rex*, genitive singular *regis*). П'ять назв із 17 містять лексеми «saint»: *Barford St. John*, *Sandford St. Martin*.

На острові **Вайт** також наявні три ойконіми з латинським елементом, а саме: *Bonchurch* ('Bonafatus church': *L personal name Bonafatus* + OE *cirice*), *St. Helens* та *St. Lawrence*.

На острові **Сіллі** розміщено лише три населені пункти, у назвах яких міститься слово «saint». Це такі ойконіми, як: *St. Agnes*, *St. Martin's*, *St. Mary's*.

У графстві **Вест Сассекс** маємо десять поселень із відбитком латинської мови в назві, котрі представлені одним лексичним запозиченням *Wick* ('collection of buildings, farm, workshop' OE *wic* from Latin *vicus*) та дев'ятьма етимологічними гібридами з латинським елементом: *Bognor Regis* ('the king's Bognor': 'Bucege's flat-topped hill' OE personal feminine name + OE *ora* + *L regis*) та *Chichester* ('Cissa's Roman town': OE personal name + OE *ceaster* from *L castrum*). Цікаво, що в цьому графстві відсутні ойконіми з елементом «saint».

Щодо графства **Іст Сассекс**, то тут простежується вплив латинської мови теж на десять назв населених пунктів, а саме одне лексичне запозичення *Street* (OE *stræt* from *L stratum*) та дев'ять етимологічних гібридів: *Barcombe* ('barley enclosure': OE *bere* + OE *camp* from *L camp*), *Newick* ('new farm' OE *nige* + *wic* from *L vicus*), *Vinehall Street* ('Vinehall hamlet': place-name *Vinehall* (found in surnames 'enclosure by the wood-heap' or 'on the hill' OE *fin* 'heap, sometimes applied to a hill, + *haga*) + Mod dial. *street* from *L stratum*), у склад одного з яких входить лексема «saint» *St. Leonard's*.

Що стосується графства **Сомерсет**, то тут маємо 40 назви поселень, на які вплинула латинська мова. Серед них представлено одне лексичне запозичення *Wick* ('collection of buildings, farm, workshop' OE *wic* from *L vicus*) та 23 етимологічні гібриди – *Kingsbury Episcopi* ('Kingsbury held by the

bishop: 'the king's fortified place or manor' late OE *cing* + *byrig* + *L episcopi* 'bishop'), *Weston-super-Mare* ('Weston on sea': place-name *Weston* 'west settlement, farm, village, estate' OE *west* + *tun* + *L super mare* 'on sea'), *Chew Magna* ('Great Chew' or 'Bishops Chew': place-name *Chew* Welsh *cyw* 'young of an animal' + *L magna*), а ще у складі 16 наявна лексема «saint», що, як уже було сказано вище, має латинське походження: *Barton St. David*, *Norton St. Philip*, *Wick St. Lawrence*.

У графстві **Суррей** є лише одне поселення з латинським елементом у назві, а саме *Holmbury St. Mary*. Узагальнені відомості наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Кількісні характеристики латинських елементів в ойконімах південних графств Англії

Кількісні дані Назва графства	Загальна кількість ойконімів	Кількість		Разом (%)	
		лексичних запозичень	етимологічних гібридів		
Беркшир	177	0	11	11	6
Брістол	8	0	1	1	12, 5
Букінгемшир	289	0	13	13	4, 5
Вілтшир	436	1	29	30	6, 8
Гемпшир	490	3	32	35	7
Глостершир	434	2	29	31	7
Девон	705	2	33	35	4, 9
Дорсет	398	4	35	39	9, 7
Кент	496	0	24	24	4, 8
Корнуолл	501	1	74	75	15
Оксфордшир	386	0	17	17	4, 4
Острів Вайт	82	0	3	3	3, 65
Острова Сіллі	9	0	3	3	33
Вест Сассекс	268	1	9	10	3, 73
Іст Сассекс	203	1	9	10	5
Сомерсет	573	1	39	40	7
Суррей	220	0	1	1	0, 45
Всього	5675	16	362	378	6, 6

Аналіз латинського елементу в ойконімах південних графств Англії дає підставу виділити чотири градуальні класи за щільністю розповсюдження латинського елементу в назвах населених пунктів.

У **першому** класі з діапазоном від 34 до 40 і більше ойконімів із латинським елементом присутні графства Девон (34), Дорсет (39), Гемпшир (35), Корнуолл (104) та Сомерсет (40). Велику кількість населених пунктів із латинським елементом можна пояснити густонаселеністю самих графств. Крім того, цікавий той факт, що ці графства розміщені поряд одне з одним уздовж південного узбережжя Англії (крім Сомерсету, межі якого не досягають його). Можна припустити, що саме тут римські завойовники розселилися та заснували поселення, уперше потрапивши на територію Британського острова. Ми вважаємо доцільним окремо відзначити графство Корнуолл, яке, як видно з таблиці 1, має найбільшу кількість ойконімів із латинським елементом (104). Це, передусім, пояснюється існуванням великої кількості церков та монастирів, від назв яких і походить назва всього населеного пункту, яких нараховується аж 68, з елементом «saint». Такий факт свідчить, що на цій території уведення християнства мало більший вплив на утворення ойконімів із латинським елементом, ніж в інших графствах.

Другий градуальний клас (діапазон від 21 до 30 ойконіма) представлений графствами Глостершир (31), Кент (24), Оксфордшир (21) та Вілтшир (30). Тут теж простежується територіальна близькість трьох графств, окрім Кенту, що розташований на крайньому південному сході острова. Цікаво, що ці графства не поступаються графствам першого класу за кількістю населених пунктів, але ойконімів із латинським елементом тут значно менше.

До назв третього класу (із діапазоном від 10 до 13 лексичних одиниць) належать назви населених пунктів графств Беркшир (11), Букингемшир (13), Вест Сассекс (10) та Іст Сассекс (10).

У четвертий клас (діапазон 1–3 одиниці) входять графства Брістол (1), Суррей (1), острови Сіллі (3) й Вайт (3). Мала кількість назв населених пунктів із латинським елементом у Бристолі та на островах зумовлено тим фактом, що навіть загальна кількість населених пунктів на цих територіях є малою. Один ойконім із латинським елементом на території графства Суррей, у якому загалом нараховується 220 населених пунктів, етимологія яких є достатньо визначеною, свідчить про те, що в цьому прошарку лексики латинська мова не знайшла свого відбитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як бачимо, хоча латинські запозичення становлять невелику відносно 5675 л. о., що досліджуються, кількість, проте вони відіграли вагомую роль у створенні власних назв населених пунктів Англії. Потрапивши спочатку до лексики загального вжитку, латинські запозичення згодом увійшли навіть до такого закритого прошарку, як ойконімікон, і представлені там у складі лексичних запозичень й етимологічних гібридів.

Список використаної літератури

1. Амосова Н. Н. Этимологические основы словарного состава современного английского языка / Амосова Н. Н. – М., 1956 – 218 с.
2. Секирин В. П. Заимствования в английском языке / Секирин В. П. – Изд-во Киев. ун-та, 1964. – 152 с.
3. An etymological dictionary of the English language : [Walter W. Skeat]. – Oxford : At the Clarendon Press, 1888. – 845 p.
4. Bradley H. The making of English / Bradley H. – London : Macmillan Limited, 1904. – 246 p.
5. Cameron K. English Place Names / Cameron K. – London : BT Batsford Ltd, 1996. – 256 p.
6. Jespersen O. Growth and Structure of the English Language / Jespersen O. – Leipzig : B. G. Teubner, 1912. – 272 p.
7. Oxford Dictionary of British Place-Names : [A. D. Mills]. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – 533 p.
8. The Place-Names of Wiltshire. Their origin and history : [E. Ekblom]. – Uppsala : Appelbergs Boktryckeri A.-B., 1917. – 187 p.
9. The Cambridge Dictionary of English Place-Names : [V. Watts]. – New York : Cambridge University Press, 2010. – 714 p.
10. The Concise Oxford Dictionary of English Place-Names : [E. Ekwall]. – Oxford : At the Clarendon Press, 1936. – 520 p.

Статтю подано до редколегії
12.03.2012 р.

УДК 811.1

Т. В. Пастушенко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії практики та перекладу англійської мови Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»;

Т. В. Ружицька – магістр факультету лінгвістики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»

Особливості мовного вираження концептуальної опозиції «Схід–Захід» у сучасному англомовному дискурсі

Роботу виконано на кафедрі теорії та практики перекладу англійської мови НТУУ «КПІ»

У статті проаналізовано особливості функціонування концептуальної опозиції «Схід–Захід» у сучасному англомовному дискурсі. Зокрема, визначено поняття опозиції, а також розглянуто особливості відтворення концептуальної опозиції «Схід–Захід» сучасного англомовного дискурсу засобами української мови.

Ключові слова: опозиція, концептуальна опозиція, парадигма.

Пастушенко Т. В., Ружицька Т. В. Особенности языкового выражения концептуальной оппозиции «Восток–Запад» в современном англоязычном дискурсе. В статье проанализированы особенности функцио-